

T. C.
MALTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
RADYO, SİNEMA VE TELEVİZYON ANABİLİM DALI

**NATIONAL GEOGRAPHIC TELEVİZYON
KANALI ÜZERİNDEN TELEVİZYON
BELGESELÇİĞİ VE “ORYANTALİZM
KAVRAMI”**

SÜMEYYE EMİR

İstanbul, Ocak 2017

NATIONAL GEOGRAPHIC TELEVİZYON KANALI ÜZERİNDEN TELEVİZYON BELGESELÇİĞİ VE “ORYANTALİZM KAVRAMI”

Sümeyye Emir*

ÖZET

Belgesel kavramının tanımı ilk çıkış yıllarından bu yana köklü bir alandan gelmektedir. Yıllardır tartışma konusu olan bu kavram “Belge” (var olan gerçeğin) – “Sel” (yaratıcı bir şekilde yorumlanması) olarak tanımlanmaktadır. Televizyon belgeselciliğinde de gerçeği, belirli bir format ekseninde kayda alıp aktaran bir yapı bulunmaktadır.

Belgesel Televizyon Programlarında, amaç gerçekte var olan bilginin ne olduğu ve nasıl aktarıldığıdır. Bu amaç doğrultusunda National Geographic belgesellerinin içeriği ve alt yapısı incelenmektedir. Dünya’da National Geographic’i belgesel programlarının izleyicisi milyonlara ulaşmaktadır. Bu oranın ulaştığı hedef kitle ise eğitim amacıyla kullanılan orta sınıf ailelerden oluşmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri’nin sınırları dışındaki dünyayla ilgili görüntülerin yayılıp çoğalmasındır. Başlangıç noktasının daha iyi belgesel uzmanlarının arayıp bulabileceği ‘gerçek’ bir Üçüncü Dünya’nın var olduğu düşüncesinden değil de, kimlik oluşturmanın ‘öteki’nin görüntüsünden hareketle şekillendiği düşüncesinden hareket etmektedir. Bu makalede National Geographic’in Batılı olanın batılı olmayana nasıl algıladığı ve bu bağlamda belgesellerinde nasıl bir rol aldığı ortaya konulmaktadır. Batılılarında dünya görüşünün ne kadar ‘gerçekçi’ olduğu değil, Batılı olmayanın Batılı üzerindeki zihninde kapladığı yer araştırılmaktadır.

Bu çalışmada, National Geographic’nin batılı dünya ülkelerinin, batılı olmayan dünya ülkelerini belgesellerinde nasıl hedef gösterildiği, yapmış olduğu çalışmaları arşiv kaynaklarından belgelerle açıklanmaktadır.

Anahtar Sözcükler: National Geographic, Televizyon, Belgesel, Oryantalizm, Gerçeklik

* Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Sinema ve Televizyon Anabilim Dalı,
Yüksek Lisans Öğrencisi, Sümeyye Emir
Mail: sumeyyeemir@gmail.com

ABSTRACT

The definition of the documentary concept has been rooted since the very beginning. In television documentary, there is also the fact that the structure is added in a certain format.

In Documentary Television Programs, the aim is what really exists and how it is transmitted. For this purpose, the content and background of the National Geographical documents are examined. In the world, the audience of National Geographic documentary programs reaches millions. The target audience for this ratio is for educational purposes. It is made up of middle class families. is the propagation of images of the United States outside the borders of the world. At one point it would move from the thought that the creation of identity is shaped by the movement of the image of the 'other', rather than the thought of the existence of a 'real' third world where better documentary experts can search for it. In this article, it is revealed that National Geography is the non-westerner of the Westerner and how he perceives and plays a role in his documents in this context. It will be investigated on the ground that Westerners' Western world was not 'realistic'.

In this work, how they have been targeted and documented in the documents of the countries of the Western world from the Western world, from the non-Western world is documented in archival sources.

Keywords: National Geographic, Television, Documentary, Orientalism, Reality

GİRİŞ

“Belge” (var olan gerçeğin) – “Sel” (yaratıcı bir şekilde yorumlanması) olarak tanımlanmaktadır. Belgesel Televizyon Programlarında, gerçekte var olan bilginin ne olduğu ve nasıl aktarıldığıdır. Bu amaç doğrultusunda National Geographic belgesellerinin içeriği ve alt yapısı incelenmektedir.

Bu makalede National Geographic üzerinden Televizyon Belgeselciliği ve “Oryantalizm Kavramı” üzerine çalışılmaktadır. “Oryantalizm Kavramı”nın kullanıldığı alan olan Belgesel alanı incelenmektedir. Belgesel tanımı bu tanımın ortaya çıkışı ve birçok belgeselcinin bu alan ile ilgili tanımlamalarına yer verilmektedir. Belgesel çıkış noktası olan İngiliz Belgesel okulu ve ilk belgeselcilerden John Grierson belgeselde ele aldığı ana tema araştırılmaktadır. Belgeselin türleri, belgeselin “Yapı, Amaç ve Yöntemi” incelenmektedir. National Geographic’in ortaya çıkışı ve ideolojisi anlatılmaktadır. Televizyon Belgesellerinde ki batılı dünya ülkelerinin, batılı olmayan dünya ülkelerini belgesellerinde nasıl hedef gösterildiği, yapmış olduğu çalışmaları arşiv kaynaklarından belgelerle ortaya konulmaktadır.

1. “BELGESEL” KAVRAMI VE GELİŞİMİ

Belgesel kavramının tanımı ilk çıkış yıllarından beri köklü bir alandan gelmektedir. Bu alanın tanımı ise tek bir kaynağa bağlı değildir. Yıllardan beri sürekli tartışma konusu halini almış ancak kesin bir sonuca da ulaşılmamaktadır. İlk çıkış alanı sinema olan “Belgesel” kavramı ile ilgili pek çok düşünür, belgeselci ortaya tanım atmaktadır.

“Genel olarak belgesel film; insan duygularının ağırlıkta olmadığı, eğlenceden uzak bir tür olarak kabul edilir. Kuşkusuz bu tanım, yeterince açık değildir.” (İpek, 2014: 36)

1800 yıllardan 1930 yıllara gelindiğinde “Belgesel” kavramı ile ilgili yeni bir terim ortaya konulmaktadır. Kelime anlamı “Belge” (*document*) olan bu kavram ile ilgili John Grierson şunu söylemektedir. “Belge film gelişigüzel bir addir, ama yerleşmiş bir kez, dokunmayalım. Bu terimi ilk olarak Fransızlar salt gezi filmi anlamında kullanmaktadır” Demektedir.

Belgesel sinema ile ilgilenen pek çok kişi gibi John Grierson’un bu tanımından yola çıkmaktadır. Ayça Grierson ise “gerçekliğin yaratıcı bir şekilde ele alınması” (*creative treatment of actuality*) olarak ortaya koymaktadır.

1920’li yıllarda belgesel sinema alanında çok sayıda ürün ortaya çıkmaktadır. Flaherty Vertov ve kent gerçekçilerinin yanı sıra daha birçok gezi, propaganda ve kitle eğitimi filmleri üretilmektedir. 1930’lu yıllarda da İngiliz Belgeselci John Grierson tarafından İngiliz Belgesel Okulu açılmaktadır.

John Grierson'un önderliğinde kurulan, özellikle 1928-1951 arasında kendini gösteren belgesel okulu, çağının önemli sorunlarını insancıl bir yaklaşımla ele alan, bu sorunların günlük yaşamdaki yansımalarını işleyen, bunların kesinlikle çözülmesi gerektiğine izleyicileri inandırmaya çalışan bir

okul olarak kendini göstermektedir. Doğal çevreyi ustalıkla yansıtmak, insanı bu doğal çevre içindeki günlük uğraşlarıyla ele almak, görüntü-ses uyuşumu denemelerine girişmek, kurguyu sesin olanaklarıyla yeniden değerlendirmek, etkileyici bir tartım sağlamak, belgesel filmle öykülü film arasında örgensel bir bağ kurmağa çalışmak bu okulun belli başlı özellikler olarak ortaya çıkmaktadır.

2. BELGESELİN İŞLEVİ “YAPI, AMAÇ VE YÖNTEM”

Belgesel sinemada gerçeğin temsille birlikte ele alınması ile sunulan bu gerçekliğin tartışılmasında izleyici üzerinde önemi bulunmaktadır. Bu anlamda da belgeselin işlevi önemli rol oynamaktadır. John Grierson belgeselin temel amacı, halka ulaşmak ve ele aldığı kitlenin yaşam düzeyinin geliştirmek amacıyla kullanılması gerektiğini söylemektedir. Belgesel insan değerlerini geliştirmeye çalışmaktadır. Çağdaş insanın kültürüne olumlu katkıda bulunan işlev yerine getirmektedir. Belgesel de düşünceler, sosyal, kültürel, toplumsal alanlarda bireyin gündelik yaşantısına yer vermektedir. Böylelikle belgesel hazırlarken bilgilendirme, eğitme, inandırma, coşturma, harekete geçirme, esin kaynağı olma amaçları ortaya konulması gerekmektedir.

Belgesel filmler hizmet ettiği alanlara göre amaçları değişkenlik göstermektedir. Belgesel filmlerde propaganda amaçlı olduğu gibi toplumsal deneyimlerin ortaya konulması amacıyla da yapılmaktadır. Belgeselin amacı doğrultusunda pek çok belgeselci ortaya fikir atmaktadır;

John Grierson “ Belgesel hikayesinin mutlaka bulunduğu yöreden alınması ve bu hikayenin yörenin gerçek hikayesi olması Flaherty ile birlikte temel prensip haline gelmiştir. Bu nedenle onun oyunu, günlerin ve gecelerin, mevsimlerin deviniminin, insanlarına güç veren, onların kamu hayatlarını mümkün kılan veya toplumun itibarını arttıran temel savaşlarının oyunudur” dile getirmektedir. (Barsam, 1976: 23)

Paul Rotha ise “ Flaherty, belgesellerin birincil taleplerini bize çok iyi kanıtlamıştır. O, temanın ortaya çıktığı, gerçek yerin doğal özdeğinin gözleminin yapılmasını istemiştir. Bunun öyesine geçerek, yerin doğal özdeğinin yorumlanmasını, ekrana canlı olarak gerçeklik içinde hetirilmesini ve özdekle onun ilişkide bulunduğu oluşumların tam olarak anlaşılmasını ister.” Demektedir. (Rotha, 2000: 80)

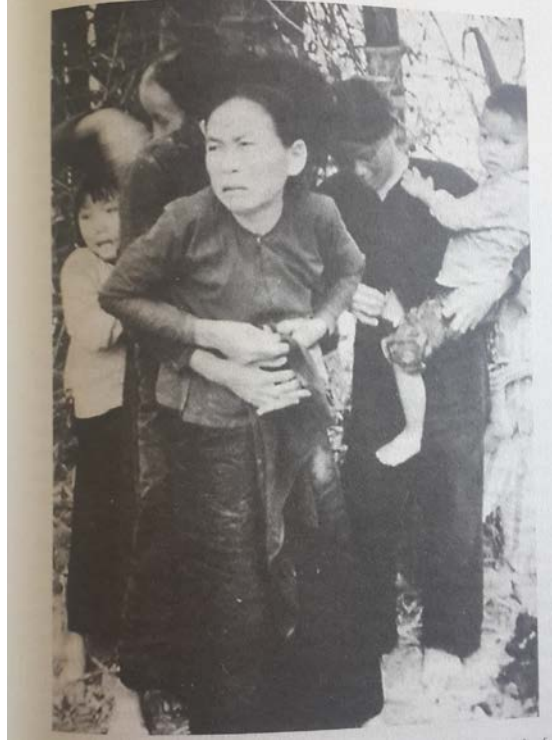
3. BİR TV KANALI OLARAK “NATIONAL GEOGRAPHIC’İN” BELGESEL YAKLAŞIMI

National Geographic Society, 1888 yılında Boston’un ileri gelen bir aileden olan avukat ve bilim destekçisi Gardiner Greene Hubbard tarafından kurulmaktadır. Washington Cosmos Kulübünde yapılan ilk toplantılar, Jeolojik Araştırma, Sahil ve Ölçümleme Dairesi ile Hava Dairesi gibi federal bürolarda görevli otuz üç kişiyi ile oluşmaktadır. İçlerinde John Wesley Powell,, William Morris Davis, W.J.McGee, Cleland Abbe, Grove Karl Gilbert, C.Hart Merriam, Henry Gannett ve A.W. Greely gibi isimler bulunmaktadır. Coğrafya için bir alan belirleyerek o alanda profesyonel anlamda ilerleyebilmek için çeşitli çalışmalar yapılmaktadır. National Geographic Society, kuruluşundan beri en önemli amacı, her türlü coğrafik araştırmayı yaygınlaştırıp desteklemektedir. 19.yy ‘ da pozitivizm, entelektüel bir gelişim olarak ABD’ de etkisini göstermektedir. Yeni bilim adamları, dünyanın hem doğal hem de toplumsal dünyanın, düzenli ve bilinebilir olduğunu düşünmektedirler. Din ve metafiziğin kalıntısı olarak nihai sebepler aramaktan vazgeçerek, çevrelerindeki dünya düzeni ve ‘yasa’nın varlığını göstermeye çalışmaktadır.

National Geographic Society’nin kuruluş ve gelişimi kendi dergilerine de dünya hakkında öğrenilmeye değer bilgilerin yayımlayıcısı olarak Amerikan toplumunda kendine güçlü bir yer edinmektedir. Bilim ile eğlence, gerçek ile güzellik arasında bir yerde durarak, ıstıraptan ve sınıf çatışmasından oldukça uzak, modern hayata giden yolda düşe kalka veya hızla ilerleyen idealleştirilmiş ve egzotik bir dünya görüntüsü sunmaktadır. Böylece,

milyonlarca insanı çok değer verilen bir kimliğin çevresine çekerek eğitilmiş ve modern Amerika'yı Kitle iletişim araçlarının yüzyıl boyunca aşağılayıcı bir üslupla sergilediği Üçüncü Dünya görüntülerinin aksine hep güzel göstermektedir. Böylelikle Amerika hep mantıklı, cömert ve iyiliksever bir kimliğe kendini ulaştırmaktadır. National Geographic'in altında yatan bu niyet yıllardır okurları ve izleyenleri tarafından bilinmemektedir.

National Geographic, bugüne kadar yapmış olduğu tüm programlar ve yayınlamış olduğu dergilerde tarih, sosyal ve ekonomik yapıları gerçekteki var olanı nasıl gösterdikleri, yapılan araştırmalarda çıkan belgeler ile ortaya konulmaktadır. Bu belgeler fotoğraf ile desteklenmektedir. National Geographic belgelerinde sosyo-kültürel koşullar çerçevesinde yapılan incelemeler bulunmaktadır.

Şekil 1. A. Lutz, Catherine. (2005). **National Geographic'i Doğru Okumak**, s. 95

Bunlardan en çarpıcı örnek Vietnam Savaşıdır. Vietnam Savaşının başlayıp sona ermesinden, medeni haklar ve kadın özgürlüğü hareketlerinin çevresinde ülkede gelişen toplumsal çalkantılara değin yaşanmış tarihsel olayların,

National Geographic'in yansıdığı görüntüleri nasıl etkilediği anlamak için bu dönem üzerinde durulmaktadır. National Geographic'in Vietnam Savaşıyla ilgili belgesellerinde gerçekteki görüntüler arasındaki fark çarpıcıdır. National Geographic'i savaşları diğer medya araçları gibi asker cesetlerinin görüntüleriyle değil, sivillerin yüzündeki endişeyle yansıtır.

4. TARTIŞMA VE SONUÇ

National Geographic Televizyon Kanalı üzerinden Televizyon Belgeselciliği ve Gerçeklik Algısı üzerine araştırılma yapılmıştır. Bu araştırma sonucunda Belgesel kavramının “Belge” (var olan gerçeğin) – “Sel” (yaratıcı bir şekilde yorumlanması) olarak tanımlanmaktadır. Belgenin yorumlandığı takdirde gerçeğin artık gerçeği yansıtmayacağı ve bir değişime uğrayacağı sonucuna varılmaktadır. Belgesel Televizyon Programlarında da bu yargıdan söz edilmektedir. Bu yargıdan yola çıkarak National Geographic belgelerinde de görülmektedir.

Bu makalede National Geographic üzerinden Televizyon Belgeselciliği ve “Oryantalizm Kavramı” üzerine çalışılmaktadır. “Oryantalizm Kavramı”nın kullanıldığı alan olan Belgesel alanı incelenmektedir. Belgesel tanımı bu tanımın ortaya çıkışı ve birçok belgeselcinin bu alan ile ilgili tanımlamalarına yer verilmektedir. Belgesel çıkış noktası olan İngiliz Belgesel okulu ve ilk belgeselcilerden John Grierson belgeselde ele aldığı ana tema araştırılmaktadır. Belgeselin türleri, belgeselin “Yapı, Amaç ve Yöntemi” incelenmektedir. Belgeseldeki “Gerçek”liğin nasıl “Temsil” e dönüştüğü anlatılmaktadır. Televizyon Belgeselciliğinin ne olduğu, nasıl anlatıldığı bu anlatımda biçim ve içeriğin Sinema Belgeseli ile farklılıkları karşılaştırılmaktadır. National Geographic'nin ortaya çıkışı ve ideolojisi anlatılmaktadır. Televizyon Belgesellerinde ki batılı dünya ülkelerinin, batılı olmayan dünya ülkelerini belgesellerinde nasıl hedef gösterildiği, yapmış olduğu çalışmaları arşiv kaynaklarından belgelerle ortaya konulmaktadır. National Geographic'nin batılı dünya ülkelerinin, batılı olmayan dünya ülkelerini belgesellerinde nasıl hedef gösterildiği, yapmış olduğu çalışmaları arşiv kaynaklarından belgelerle açıklanmaktadır.

EKLER

ŞEKİLLER

Şekil A.1. Lutz, Catherine. (2005). National Geographic’i Doğru Okumak , s. 95.....	10
---	----

KAYNAKÇA

KİTAP KAYNAKLARI

Catherine Lutz, Collins Jane L., Mefkure Bayatlı. (Ed.)(2012) “NATIONAL GEOGRAPHIC” İ DOĞRU OKUMAK. İstanbul: Agora Yayınevi

Bilgin Adalı. (1986). “Belgesel Sinema (Belgesel Sinemanın Doğuşu, İngiliz Belgesel Okulu ve Türk Belgesel Sineması”). İstanbul: Hil Yayınevi

Özgür İpek. (2014). “Tanıklıklar Sineması”. İstanbul: Agora Yayınevi

TEZ KAYNAKLARI

Aytekin, Hakan, (2013). “Toplumsal Değişme ve Belgesel Sinema”, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Radyo, Sinema ve Televizyon Ana Bilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.